ASC/UGC-ASC/2013-14/0148

UNIVERSITY GRANTS COMMISSION
ACADEMIC STAFF COLLEGE

SANT GADGE BABA AMRAVATI UNIVERSITY, AMRAVATI

UGC-SPONSORED ORIENTATION PROGRAMME

This is to certify that

Jayant V. Raut — Asst. professor

(Name of the Participant) *(Designation)*

Shri Ganesh College, Kumbhari, Akola.

(College/University) *(Place)*

affiliated to Sant Gadge Baba Amravati University, Amravati.

University Participated in the 23rd *Orientation Programme*

From 20.12.2013 *to* 16.01.2014 *and obtained grade* A

Academic Staff College ★ UGC-ASC ★ Sant Gadge Baba Amravati University

Director — Coordinator — Vice-Chancellor

SGBAU/UGC-ASC/2014-15/0585

UNIVERSITY GRANTS COMMISSION
ACADEMIC STAFF COLLEGE

SANT GADGE BABA AMRAVATI UNIVERSITY, AMRAVATI

UGC-SPONSORED REFRESHER COURSE

This is to certify that

Jayant V. Raut — Asst. Professor

(Name of the Participant) (Designation)

Shri Ganesh Arts College, Kumbhari, Akola.

(College/University) (Place)

affiliated to Sant Gadge Baba Amravati University, Amravati. *University*

Participated in the Refresher Course in the subject Human Rights

From 03·03·2015 *to* 23·03·2015 *and obtained grade* A

Academic Staff College ★ UGC-ASC ★ Sant Gadge Baba Amravati University

Director Coordinator Vice-Chancellor

सत्यमेव जयते

Government of India
Ministry of Human Resource Development

Teaching Learning Centre

Ramanujan College

University of Delhi

Sponsored by

MINISTRY OF HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT
PANDIT MADAN MOHAN MALAVIYA
NATIONAL MISSION ON TEACHERS AND TEACHING

Certificate

This is to certify that

Jayant Vijay Raut

of

SGA College Akola

successfully completed Two Weeks Faculty Development Programme on

"MANAGING ONLINE CLASSES and CO-CREATING MOOCS:2.0"

from May 18 - June 03, 2020.

Dr. S.P. AGGARWAL
(Principal)
Director, TLC
Ramanujan College

Dr. NIKHIL RAJPUT
(Convenor)
Assistant Director, TLC
Ramanujan College

Swami Ramanand Teerth Marathwada University, Nanded

"Dnyanteerth", Vishnupuri, Nanded-431606, Maharashtra

One Week National Online Faculty Development Program

ICT Tools for Effective Teaching Learning

27th April to 2nd May 2020

E-Certificate

This is to certify that **Jayant Raut**, *S G A college* has successfully completed One Week National Online Faculty Development Program on ICT Tools for Effective Teaching Learning, from 27th April to 2nd May 2020, organized by School of Mathematical Sciences, Swami Ramanand Teerth Marathwada University, Nanded.

Dr. Rupali Jain	Dr. B. Surendranath Reddy	Dr. Dnyaneshwar Pawar	Dr. Udhav Bhosle
Co-Coordinator	**Coordinator**	**Convener**	**Patron**
Assistant Professor	Assistant Professor	Professor & Director	Vice Chancellor
School of Math. Sci.	School of Math. Sci.	School of Math. Sci.	SRTM University, Nanded

Wednesday, June 01, 2022
5:52 PM

ISSN 2231- 6671

International Registered & Recognized
Research Journal Related to Higher Education for all Subjects

Hi-TECH
RESEARCH ANALYSIS

REFEREED & PEER REVIEWED RESEARCH JOURNAL

Vol. - VI, Issue - XIV
Year - VII, (Half Yearly)
Aug. 2017 To Jan. 2018

Editorial Office :
'Gyandev-Parvati',
R-9/139/6-A-1,
Near Vishal School,
LIC Colony,
Pragati Nagar, Latur
Dist. Latur - 413531.
(Maharashtra), India.

Contact : 02382 - 241913
09423346913 / 09503814000
07276305000/ 09637935252

Website
www.irasg.com

E-mail :
interlinkresearch@rediffmail.com
visiongroup1994@gmail.com
mbkamble2010@gmail.com

Published by :
JYOTICHANDRA PUBLICATION
Latur, Dist. Latur - 413531 (M.S.)India

Price : ₹ 200/-

CHIEF EDITOR

Dr. Balaji G. Kamble
Research Guide & Head, Dept. of Economics,
Dr. Babasaheb Ambedkar Mahavidyalaya,
Latur, Dist. Latur.(M.S.) (Mob. 09423346913)

EXECUTIVE EDITORS

Scott. A. Venezia
Director, School of Business,
Ensenada Campus,
California, (U.S.A.)

Dr. Balaji K. Shinde
Member of Academic Council,
S.R.T.M.U. Nanded. (M.S.)

Dr. Omshiva V. Ligade
Head, Dept. of History
Shivjagruti College,
Nalegaon, Dist. Latur.(M.S.)

Bhujang R. Bobade
Director Manuscript Dept.,
D. A. & C. Research Institute,
Malakpet, Hyderabad. (A.P.)

Dr. U. Takataka Mine
Tokiyo (Japan)

Dr. Babasaheb M. Gore
Dean- Faculty of Education & M.C.
Member,S.R.T.M.U. Nanded.(M.S.)

Dr. Khanderavaji Kale
Dept. of Sociology,
College of Arts,
Kowad, Dist. Kolhapur. (M.S.)

Dr. Balaji S. Bhure
Dept. of Hindi,
Shivjagruti College,
Nalegaon, Dist. Latur.(M.S.)

DEPUTY-EDITOR

Dr. G. V. Menkudale
Dept. of Dairy Science,
Mahatma Basweshwar College,
Latur, Dist. Latur.(M.S.)

Dr. C.J. Kadam
Head, Dept. of Physics,
Maharashtra Mahavidyalaya,
Nilanga, Dist. Latur.(M.S.)

Dr. Murlidhar Lahade
Dept. of Hindi,
Janvikas Mahavidyalaya, Bansarola,
Dist. Beed.(M.S.)

Dr. Bharat S. Handibag
Dean, Faculty of Arts,
Dr. B.A.M.U. Aurangabad(M.S)

Dr. S.B. Wadekar
Dept. of Dairy Science,
Adarsh College,
Hingoli, Dist. Hingoli (M.S.)

Dr. Shivaji Vaidya
Dept. of Hindi,
B. Raghunath College,
Parbhani , Dist. Parbhani.(M.S.)

CO-EDITORS

Dr. R.N. Salve
Head, Dept. of Sociology,
Shivaji University,
Kolhapur, Dist. Kolhapur.(M.S.)

Ghansham S. Baviskar
Dept. of English,
RNC & NSC College,
Nasik, Dist. Nasik.(M.S.)

Dr. Kailash Tombare
Head, Dept. of Economics,
Devgiri Mahavidyalaya,
Aurangabad.(M.S.)

Dr. Kailash R. Nagulkar
Head, Dept. of History,
Gulab Nabi Azad College,
Barshi Takli, Dist. Akola.(M.S.)

Wednesday, June 01, 2022
5:32 PM

10

स्वतंत्र विदर्भाची चळवळ एक अभ्यास

जयंत राउत
राज्यशास्त्र विभाग प्रमुख,
श्री गणेश कला महाविद्यालय,
कुंमारी, जि. अकोला.

Research Paper - Political Science

'स्वतत्र विदर्भ किंवा महाविदर्भाच्या चळवळीचेमुळ हे 'वऱ्हाड' प्रांत ज्यावेळेस मध्य प्रांताला जोडण्यात आला त्यात आहे. ५ नोव्हेंबर १९०२ रोजी हैद्राबादच्या नवाबाने वऱ्हाड हा प्रांत ब्रटीशांना नेहमीसाठी टेऊन टाकला, ब्रिटीशांनी हा प्रांत मध्य प्रांताला जोडून दिला. दादासाहेब खापर्डे यांनी वऱ्हाड व मध्य प्रांत युतीला स्प विरोध केला. त्याच्या मते वऱ्हाड हिंदी भाषी मध्य प्रानाला जोडण्या ऐवजी प्रगतशील मुंबई सान्या प्रगतीशील प्रांताला जोडवा म्हणजे जणे करून त्याची प्रगती ही होइल. अशा विरोध असताना ही सरकारने वऱ्हाड मध्य प्राताला जोडलाच याचे पहिले कारण म्हणजे, वऱ्हाडचे राज स्वतुलनात्मक दृभटीने मध्य प्रांताच्या राजस्वापेक्षा जास्त होते. दुसरे कारण असे की, त्याकाळी इग्रजी सत्ता परमोच्च शिदूवर होती. वऱ्हाडाचे लोकमत हवेतेवढे प्रभावी नव्हते. पण वऱ्हाडाचे जे नेते होते ते स्वस्थ बसले नाहीत त्यांनी वऱ्हाडचा राजकीय दर्जा निश्चित करण्यासाठी ब्रिटीश सरकारशी बराच पत्र व्यवहार केला. त्याचे कारण असे की, हिंदू स्तान सरकारच्या 'फॉरेन ज्युरिडिकश्न' विभागातर्गत 'गव्हर्नर–जनरल–इनकॉन्सिलची वऱ्हाडासाठी कायदे करणारी संस्था व तिजोरीवर अधिकार असणारी संस्था अशा दोन वेगवेगळ्या सत्ता शासन व्यवस्थेकडे होत्या, ही वऱ्हाडाच्या नेत्याची तक्रार होती. उत्पन्नातील असमानतेमुळे वऱ्हाडावर अन्याय होतो आहे म्हणून अन्याय दूरकरण्यासाठी काही हालचाल केली पाहिजे, असे ठरवून वऱ्हाडातील पुढाऱ्यानी मॉटेग्यूसाहेबा जवळ 'वऱ्हाडाची कैफियत' सादर केली. त्यात काही वर्षाचे आय–व्ययाचे आकडे देखील दाखविले. या आकड्याच्या आधारे पंचेचाळीस लाख रुपये पासून तर साठ लाख रुपयापर्यंतची रक्कमही विदर्भाच्या उत्पन्नातून मध्यप्रांतावर खर्च केली आहे. याची जाणीव करून देण्यात आली. याचा परिणाम असा झाला की मोटेग्यू यांनी 'वऱ्हाड' यास उप प्रांत

बनविण्याची सूचना केली होती. मोटेग्यूच्या या सूचनेतच 'महाविदर्भचळवळीचे' बीजारोपण समावलेले आहे.

'वऱ्हाडप्रांतावर होणारा अन्याय दूरकरण्यासाठी शासनाने 'सिमसमिती' नीनियुक्त केली. त्यांनी जी न्यायाची मात्रा निश्चित केली त्यास 'सिमफॉर्म्युला' म्हटले जाते. त्यानुसार मध्यप्रांत व वऱ्हाड यामध्ये अनुक्रमेसाठ व चाळीस टक्के प्रांतात रक्कम खर्च केली जावी. वास्तविक पाहता हे प्रमाण सुद्धा वऱ्हाडसाठी अन्यायकारक होते. हे प्रमाण ठरवून सुद्धा वऱ्हाडप्रांतावर ठरविलेले प्रमाण सुद्धा खर्च झाले नाही. त्याचा परिणाम असा झाला की वऱ्हाड प्रांतात मध्य प्रांतातून वेगळे होण्याची इच्छा तिव्र झाली. आपल्यावर होणारा अन्याय प्रभावीपणे प्रदर्शित करण्यासाठी वऱ्हाड मधील नेत्यानी 'वऱ्हाड सर्वपक्षीय समिति'ची स्थापना केल्या. त्याचे अध्यक्ष लोकनायक बापूजी अणे होते तर सचीव रामचंद्र कनिटकर व बिजलाल बियाणी होते. या समितिने वऱ्हाडच्या समस्या गोलमेज परिषदेत मांडण्यासाठी १९३१ मध्ये रामचंद्र कानिटकर याना इग्लंडला पाठविण्यात आले. तिथेत्यांनी एक निवेदन सादर केले. यावरून एक मुद्दा स्प ट होतो की 'वऱ्हाड सर्वपक्षीय समिती' ही आपले वेगळे घटक राज्य निर्माण करू इच्छित होती व त्यांच्या प्रित्यर्थत पूर्ण तथ्य सादर करते. ही समिती सतत राहिली आहे. रामचंद्र कनिटकर यांनी आर्थिक समितीच्या अध्यक्षांना १ मार्च १९३२ मध्ये पत्र पाठवून वऱ्हाडचा राजकीय दर्जा स्प करण्याची विनंती केली. त्यानंतर ४ नोव्हेंबर १९३२ मध्ये त्यांनी गोलमेज परिषदेला एक मेमोरण्डम पाठवून वरील मागणी मांडली.'२ शेवटी २६ जानेवारी १९३३ मध्ये वऱ्हाडला मध्य प्रांतातून वेगळे करण्या संबंधीचा प्रस्ताव पास करण्यात आला. यावरुन एक स्प होते की वऱ्हाडचा राजकीय दर्जा स्प ट करण्याचा व त्यास मध्यप्रांतातून वेगळे करण्याचे प्रयत्न करण्यात आले. असाच एक ठरावपून्हा १ ऑक्टोबर १९३८ रोजी रामराव देशमुख यांनी मध्य प्रांत व वऱ्हाड कॉन्सील मध्ये मांडण्यात येऊन पास केला, त्यात मध्य प्रांत व वऱ्हाडमधील मराठी भाषीक प्रदेशाचा एक वेगळा प्रदेश निर्माण केला जावा ही मागणी करण्यात आली.

वऱ्हाडच्या त्या वेळसच्या चार जिल्ह्याचे एक वेगळे घटकराज्य बनविण्यात यावे अशी वऱ्हाडवासी यांची तीव्र मागणी होती. परंतु वऱ्हाडातील केवळ चार जिल्ह्याचे वेगळे राज्य बनविण्याची त्यांची ही मागणी पूर्ण करण्यात आली नाही. त्यांनी आपली ही मागणी प्रबळ करण्यासाठी विदर्भात येणाऱ्या आठ जिल्ह्याना मध्य प्रांतातून वेगळे करण्याचा विचार पुढे आला (बुलढाणा, अकोला, अमरावती, यवतमाळ, वर्धा, नागपूर व भंडारा) यातूनच महाविदर्भ कल्पनेचा जन्म झाला आता वऱ्हाड व मध्यप्रदेश या दोघांचा सयुक्त विदर्भ वेगळा करावाही मागणी कायदेशीर रित्या समोर आली. विदर्भाऐवजी 'महाविदर्भ' असा शब्द मांडण्यात आला, पण हे घटकराज्य व्यावहारीक दृष्टीने यशस्वी होइल की नाही यावर विचार विमर्श करण्यासाठी 'यवतमाळ डिस्ट्रीक्ट असोशिएशन' ने लोकनायक बापूजी अणे यांच्या अध्यक्षतेखाली एक उपसमिती नियुक्त केली या समितीने अभ्यास करून महाविदर्भ एक स्वयपूर्ण व सङ्गल राज्य होइल असा निर्णय दिला. या निर्णयामुळे महाविदर्भ हा वेगळा प्रांत बनविण्यासाठी, लोकांत जागृकता निर्माण करण्यासाठी लोकनायक अणे यांनी १९३९–४० या काळात वऱ्हाड व नागप्रदेशात अनेक भाषणे दिली.

IMPACT FACTOR
5.67

ISSN 2250-169X

International Registered & Recognized
Research Journal Related to Higher Education for all Subjects

VISION
RESEARCH REVIEW

UGC APPROVED, REFEREED & PEER REVIEWED RESEARCH JOURNAL

Issue - XVI, Vol. - VI
Year-VIII, Bi-Annual(Half Yearly)
(Dec. 2018 To May 2019)

Editorial Office :
'Gyandev-Parvati',
R-9/139/6-A-1,
Near Vishal School,
LIC Colony,
Pragati Nagar, Latur
Dist. Latur - 413531.
(Maharashtra), India.

Contact : 02382 -241913
9423346913 / 7276301000
9637935252 / 9503814000

E-mail :
interlinkresearch@rediffmail.com
visiongroup1994@gmail.com
mbkamble2010@gmail.com

Published By :
Jyotichandra Publication
Latur, Dist. Latur - 413531. (M.S.)

Price : ₹ 200/-

CHIEF EDITOR

Dr. Balaji G. Kamble
Research Guide & Head,
Dept. of Economics,
Dr. Babasaheb Ambedkar College,
Latur, Dist. Latur. (M.S.)India.

SPECIAL EDITOR

Dr. E. Sivanagi Reddy
'Sthapathi'
Dept of Archaeology & Museums,
Hyderabad (A.P.)

EXECUTIVE EDITORS

Michael Strayss,
Director,
International Relation & Diplomacy,
Schiller International University,
Paris. (France)

Verena Blechinger Talcott
Director, Dept. of History
& Cultural Studies, University of Barlin,
Barlin. (Jermany)

Dr. Raja Reddy
Formar , Director, N.I.M.S.
Hyderabad (A.P.)&
World Famous Neurosurgeon

Bhujang R. Bobade
Director, Manuscript Dept.
Deccan Archaeological and Cultural
Research Institute, Hyderabad. (A.P.)

Dr. Arjun Jadhav
Dept. of Egnlish,
Furgusion College,
Pune, Dist. Pune

Dr. Sarjerao Shinde
Principal,
B.K.D. College,
Chakur, Dist. Latur (M.S)

DEPUTY EDITORS

Dr. Ashok G. Chaskar
Head, Dept. of Egnlish,
S.P. College, Pune &
Dean, Faculty of Arts & Fine Arts, University of Pune, Dist. Pune

Dr. M. Veeraprasad
Dept. of Political Science,
S.K. University,
Anantpur, Dist. Anantpur (A.P.)

Prof. Shrikant A. Jewale
Dept. of Geography,
Gramin Mahavidyalaya,
Vasantnagar, Dist. Nanded (MS)

Dr. Omshiva V. Ligade
Head, Dept. of History
Shivjagruti College, Nalegaon,
Dist. Latur. (M.S.)

Dr. Dr. Mahadeo S. Kamble
Dept. of History
Vasant Mahavidyalaya,
Kaij, Dist. Beed (M.S.)

Prashant B. Kshirasagar
Dept. of Marathi,
Vasant Mahavidyalaya,
Kaij, Dist. Beed (M.S.)

CO - EDITORS

Dr. Allabaksha Jamadar
Chairman, BOS Hindi, SRTMUN &
Head, Dept. of Hindi,
B.K.D. College,
Chakur, Dist. Latur (M.S.)

Dr. Murlidhar Lahade
Dept. of Hindi,
Janvikas Mahavidyalaya,
Bansarola, Dist. Beed (M.S.)

Dr. S.B. Wadekar
Sharadchandra Arts, Com., & Sci. College,
Naigaon (Bz), Dist. Nanded. (M.S.)

Dr. Shivaji Vaidhya
Dept. of Hindi,
B. Raghunath College,
Parbhani, Dist. Parbhani (M.S.)

Issue : XVI, Vol. VI
VISION RESEARCH REVIEW
IMPACT FACTOR 5.67
ISSN 2250-169X
Dec. 2018 To May 2019

8

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचा लहान राज्यविषयीचा दृष्टीकोन

जयंत राऊत
राज्यशास्त्र विभाग प्रमुख,
श्री. गणेश कला महाविद्यालय,
कुंभारी, जि. अकोला

Research Paper - Political Science

राज्य पुनर्रचनेची समस्या भारतीय संघराज्यातील एक महत्वपूर्ण समस्या आहे. ही समस्या केंद्र व राज्य अशा दोन्ही प्रकारच्या सरकारला व राजकारणाला प्रभावीत करणारी आहे. राज्यांची निर्मीती करताना आधारभूत तत्व म्हणून कोणता घटक आधार मानावा हा महत्वाचा प्रश्न आहे. भारतात राज्यांनी निर्मीती करताना सुरुवातीच्या काळात भाषा हा राज्य निर्मितीचा आधारभूत घटक ठरविण्यात आला. भारतात राज्य पुनर्रचनेच्या वेळी मोठी राज्य निर्मिती करण्यावर भर देण्यात आला होता. पण हे करत असताना विविध प्रांतातील विकासाचे असंतुलन व त्या ठिकाणच्या विभिन्न अस्मिता व उपसंस्कृती याकडे दूर्लक्ष करण्यात आले. त्यामुळे भारतीय संघराज्यात भाषावार प्रांत रचना केल्या नंतर ही संघराज्यात इतर कारणावरून, आधारावरून नवीन राज्य निर्माण करावी लागत आहेत. या संदर्भात डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी लहान राज्या च्या संदर्भात मांडलेले विचार आजही प्रासंगिक वाटतात. त्यांच्या या संदर्भातील विचारांचा आढावा प्रस्तुत शोधनिबधात घेण्यात आला आहे.

१९५३ मध्ये राज्य पुनर्रचना आयोगाची स्थापना करण्यापूर्वीच डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी १९४८ मध्ये भाषावार प्रांत रचना आयोगाला एक प्रतिवेदन सादर केले होते. Maharashatra is a languistic province त्यांनी भाषेनुसार प्रांतरचनेचा मुद्दा उचलून धरला होता. परंतू त्यांनी एक भाषा एक राज्य हे सुत्र नाकारून एक राज्य एक भाषा या सुत्राचे समर्थन केले होते. याचा अर्थ असा की एक विशिष्ट भाषा बोलणाऱ्या लोकांचे एकच असे संपूर्णराज्य आसावे पण आकार नेते कितीही मोठे झाले तरी चालेल या विचारला त्यांचा विरोध होता. एकच भाषा बोलणारे लोक जर फार मोठ्या प्रमाणावर असतील तर त्या भाषेच्या आधारावर एकापेक्षा अधिक राज्याची निर्मितीकेली पाहिजे असा त्यांचा आग्रह होता. एक संघभारत व एक संघसंस्कृती निर्माण करण्यासाठी प्रत्येक राज्याची भाषा एक असणे व एक भाषेची अनेक राज्ये असणे भारतीय संघराज्याच्या सर्वांगीन विकासाठी खूप गरजेचे आहे. त्यासाठी बाबासाहेबानी एक भाषा अनेक राज्ये

IMPACT FACTOR
5.67
ISSN 2250-169X
Dec. 2018 To May 2019

अशी मागणी केली होती. स्वातंत्र्य मिळाल्यानंतर सर्व भारती यांनी एकत्र राहण्याचे ठरवले होते, म्हणून सर्वांसाठी हिंदी या एका भाषेला त्यांनी राष्ट्र भाषा म्हणून मान्यता दिली. भाषा वार राज्य पुनर्रचनेत [illegible] मोठा संभाव्य धोका आंबेडकरांच्या दृष्टीने हा होता की, भाषावार प्रांतपुनर्रचनेने त्यांच्या [illegible] पदपरी भाषा असेल आणि त्यामुळे त्या भाषिकांमध्ये स्वतंत्र राष्ट्रीय त्यांची भावना निर्माण होईल. [illegible] का ती झाली की स्वतंत्र राज्यांची ही कल्पना अस्तित्वात येईल आणि हे स्वतंत्र राज्य आणि स्वतंत्र राष्ट्रीयत्व यांना दुभंग विणारा रस्ता अगदीच अरूंद असल्यामुळे ही भेद रेषा अस्पष्ट होईल, आधुनिक अखंड भारत [illegible] प्राय होईल आणि मध्ययुगातील विविध संस्था प्रमाणे ही राज्ये विलग होऊन एकमेकांशी [illegible] लागतील, आपसात लढाया सुरू करतील. स्वातंत्र्योत्तर भारताने मात्र वाटचाल करताना या धोक्याच्या सूचनेकडे पूर्णपणे दुर्लक्ष केले आहे. राजकीय सत्ता मिळवणे आणि ती टिकवणे यापेक्षा राष्ट्राचे अस्तित्व टिकवणे यापेक्षा ही राज्याचे अस्तित्व टिकवणे हे पहिल्यापेक्षा जास्त महत्त्वाचे आहे.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी १९२८ ते १९५६ या कालावधीत भारताच्या राष्ट्रीय एकात्मता आणि अखंडतेसाठी विविध क्रांतिकारी बदल सुचविले होते. ब्रिटिशकालावधीत बाबासाहेबांनी १९२८ मध्ये सायमन कमिशन पुढे साक्ष देताना भाषावार प्रांतांची भूमिका फेटाळून लावली होती, त्याच बरोबर त्यांनी भीती व्यक्त केली, ती म्हणजे भाषावार प्रांतामुळे स्थानिक राष्ट्रवाद, प्रांतीय किंवा विभागीयवाद व स्थानिक लोकांमध्ये स्वतःचे जे अस्तित्व आहे ते जोपासण्यासाठी नवा ओढ लागेल व त्यामुळे भारताच्या ऐक्याला आणि विकासाला खीळ बसेल व त्यामुळे आपण सर्वभारतीय एक आहे अशी एकतेची भावना [illegible] निर्माण होणार नाही. बाबासाहेबांनी भाषावार प्रांतरचनेला दोनकारणासाठी विरोध केला होता. एक म्हणजे विभागीय जागरूकता निर्माण होऊन राष्ट्राच्या सुरक्षेला धोका निर्माण होऊ शकतो व दुसरे म्हणजे एकाच जातीच्या लोकांकडे राज्याची सत्ता किंवा सरकारे हस्तांतरित होऊ शकतात, असे बाबासाहेबांनी राष्ट्रहिताच्या दृष्टिकोनाचा विचार करून मांडले होते.

१९४८ मध्ये बाबासाहेबांनी एक निवेदन भाषावार आयोगाला देऊन एक राज्य एक भाषा ही संकल्पना मांडली. त्यासाठी त्यांनी जर्मनी, फ्रान्स, इटली, ब्रिटन, अमेरिकेचा संदर्भ देऊन आपली भूमिका मांडली. एक भाषाही लोकांना संघटित व एकत्रीत करते तर बहुभाषिक ठिकाणी लोकांच्या मनात दरी निर्माण होते. त्यासाठी त्यांनी ऑस्ट्रिया, तुर्क साम्राज्याची उदाहरणे दिली. एक राज्य भाषेची मागणी करताना बाबासाहेबांना दोन उद्देश साध्य करावयाचे होते, ते म्हणजे भारतात लोकशाही यशस्वी करण्यासाठी सर्वभारतीयांमध्ये बंधुत्वाचे संबंध असणे गरजेचे आहे. शिवाय बिहारीविरूध्द महाराष्ट्रीय, महाराष्ट्रीय विरूध्द आंध्र, तामीळ अशी जी विरोधाची भूमिका आहे. ती एक भाषा एक राज्याच्या चौकटीत कमकुवत होईल व भारताचा विकास अधिक प्रभावीपणे होईल. बाबासाहेबांनी भाषावार प्रांतीय रचनेबाबत अशी मागणी केली की भारतात सामाजिक आणि राजकीय समानता निर्माण करण्यासाठी Checkes & Balance ची गरज आहे. त्यांना अशी भीती वाटत होती की, नवीन भाषावार प्रांतीय रचनेत बहुजनांचे प्राबल्य जास्त असणार

SWAMI VIVEKANANDA

A VISION FOR THE MODERN INDIA

Prof. Avinash V. Thote | Dr. Nisha V. Warade

SWAMI VIVEKANANDA

A VISION FOR THE MODERN INDIA

Editors

Dr. Nisha V. Warade
Prof. Avinash V. Thote

ATHARVA PUBLICATION'S

स्वामी विवेकानंद व रामकृष्ण मिशन

प्रा. जयंत राऊत
राज्यशास्त्र विभाग प्रमुख, श्री. गणेश कला महाविद्यालय, कुंभारी, अकोला.

स्वामी विवेकानंद हे आधुनिक भारताचे एक श्रेष्ठतम शिल्पकार होते. द्रष्टेपण आणि कतृत्व यांचा विरळा संयोग लाभलेल्या या कर्मवीराने आपल्या देषबांधवांना त्यांच्या आध्यात्मिक, नैतिक व बौध्दिक आळस्याच्या महानिद्रेतून खडबडून जागे केले. सर्वच मानवात वसत असणाऱ्या दैवी अंशाकडे त्यांनी लक्ष वेधले, त्यामुळे त्यांचा संदेश हा विश्वव्यापी बनला. रामकृष्णांचा आध्यात्मिक वारसा जतन करुन त्यांचे संवर्धन, प्रचार व प्रसाराचे कार्य स्वामी विवेकानंदानी जिवनभर केले.

१८ फेब्रुवारी १८३६ ला चंद्रमणी आणि खुदीराम चटोपाध्याय यांचे पोटी गदाधर यांचा जन्म झाला पुढे ते श्रीरामकृष्ण म्हणुन प्रसिध्द झाले. रामकृष्ण हे भारतिय तत्वज्ञानाचे गाढे मिमांसक होते पुढे रामकृष्णांची किर्ती सर्वदूर पसरण्यास प्रारंभ झाला. सर्व प्रकारच्या साधनामध्ये परिपक्व झालेल्या या दैवी अवताराचे दर्शन घेण्यास दूरदूरच्या ठिकाणांहून लोक येऊ लागले. वेगवेगळया प्रकारच्या साधनमार्गानी ईश्वर प्राप्ती करुन घेणारे साधक, साधू, संत रामकृष्णांचा सल्ला व मार्गदर्शन घेण्यासाठी येत असत रामकृष्णांचा असा ठाम विश्वास होता कि, ईश्वर प्राप्तीची ज्याला उत्कट तळमळ असेल त्या प्रत्येकाने आपआपल्या मार्गानी जावे त्याला ईश्वर निश्चित प्राप्त होईल.

आपल्या श्रध्देंने, सेवा कार्याने रामकृष्णांचे जे शिष्य पुढे प्रसिध्दीस आले. भविष्य काळात मानवांचा आध्यात्मिक नेता होण्याची ज्यांची योग्यता होती, तो शिष्योत्तम म्हणजे नरेंद्रनाथ दत्त-स्वामी विवेकानंद.

रामकृष्णांना भारतीय संस्कृतीचे वैभव जगभर पोहचवायचे होते त्यासाठी त्यांना यथायोग्य अशा शिष्याची गरज होती आपल्या कार्यासाठी त्यांना सामर्थ्य संपन्न देहाची, पृथ्विला वळवू शकणाऱ्या बाहुची, पृथ्वी पालथी घालु शकणाऱ्या पायाची गरज होती विवेकानंदाच्या रुपाने ती पूर्ण झाली.

श्री रामकृष्णांच्या मृत्युनंतर त्यांच्या शिष्यांच्या सांघिक जिवनाला प्रारंभ झाला. गंगेच्या तीरावर बरानगर येथे असलेल्या एका अर्धवट पडक्या घरामध्ये रामकृष्णांच्या शिष्यांचा पहिला मठ स्थापन झाला. दहा पंधरा शिष्य तेथे जमले

 ISBN 978-93-86196-44-6

असल्यामुळे त्यांच्या राजकारणाशी कसलाही संबंध राहणार नाही.

विज्ञान आणि आध्यात्म याला एका पायावर उभे करण्याचे धाडस रामकृष्ण मिशन च्या माध्यमातुन विवेकानंदानी दाखवले भौतिक व आध्यात्मिक अशा दोन्ही प्रकाराच्या प्रगती त्यांना आवष्यक वाटत होत्या. जनतेचे कल्याण हे रामकृष्ण मिशनचे खरेखुरे ध्येय होते. वेगवेगळया धर्माचा सुसंवाद म्हणजेच खरा सनातन विष्वधर्म आहे असे त्यांना वाटत होते.

स्वामी विवेकानंद व रामकृष्ण मिशन चा प्रभाव सुभाषचंद्र बोस, अरविंद घोष, महात्मा गांधी, रविंद्रनाथ टागोर, जवाहरलाल नेहरु, जगदिशांद्र बोस, ॲनी बेझंट यांच्यावर पडला.

रामकृष्ण मिशन च्या माध्यमातुन जगभर श्रीरामकृष्ण परमहंस व स्वामी विवेकानंद यांचे विचार पोहचविण्याचे कार्य केले जाते. बेलुर जिल्हा हावडा, पं. बंगाल येथे मुख्यालय आहे. 'आत्मनो मोक्षार्थ जगद्दिताय 'Forone's own salvation and for the welfare of the world' हे त्यांचे ब्रिदवाक्य आहे.

आज संपूर्ण जगामध्ये प्रखर मानवतेचा, विश्वात्मकतेचा, एकतेचा व एकात्मतेचा संदेश पोहचविण्याचे कार्य रामकृष्ण मिशनच्या माध्यमातुन केले जाते. ज्यांची मुहर्तमेढ स्वामी विवेकानंदांनी रोवली होती.

संदर्भ ग्रंथसुची :-

१) आत्मानुभूती तथा उसके मार्ग, स्वामी विवेकानंद
२) मेरा जीवन तथा ध्येय, स्वामी विवेकानंद
३) ज्ञानयोग, स्वाती विवेकानंद
4) Life and Philosophy of swami Vivekanand, G.S. Banhatti
5) A Biography of swami Vivekanand, Gautam Ghosh
6) Great political Thinker swami vivekanand, S.K. Chaudhary
7) Sri Ramakrishna and swami Vivekanand, Jawaharlal Neharu
8) Swami Vivekananda, Verinder Garver
9) Sri Ramkrishna Paramahansa, Dushyanta. Panday
10) The Story of Ramkrushna Mission, Publication Division, Ramkrushan Mission
11) The life of Vivekananda, Romain Rolland.

19-20

MAH/MUL/03051/2012
ISSN- 2319 9318

VIDYAWARTA®

आंतरविद्याशाखीय बहुभाषिक शोध पत्रिका
विद्यावार्ता

www.vidyawarta.com

Special Issue
ISSN - 2319 9318
(Vol. II) Aug. 2019
International Multilingual Refereed Research Journal
Available Online

An Inter-Disciplinary
NATIONAL CONFERENCE
On
Role Of Higher Education In Making India Superpower

21st August 2019

Organized By
Department of Physical Education
and I.Q.A.C.

PEFI

157

HUMAN RIGHTS EDUCATION

JAYANT RAUT
Head, Department of Political Science
Shri Ganesh Arts College, Kumbhari, Akola, Mob. 9822697280
Email.jayantraut506@gmail.com

Abstract:
One thing is certain there can be no sustainable development without promoting Human Rights. The concept of Human Rights is deep-rooted in freedom of thought and the dignity of human being. All human rights documents give a prominent place to education and also stress the importance of Education in promoting Human Rights. In this research paper the combination of Human Rights and Education have been discussed in five areas of practice and research namely Teaching about and for Human Rights.

Concepts and meaning of Human rights

- It can be defined as the basic standards without which humankind cannot live in dignity as human beings human rights are the foundation of freedom, justice and peace. Human rights are rights to all human beings, whatever our nationality origin, colour, religion, language, race, sex and any other status. We are equally entitled to our human rights without discrimination. These rights are all interrelated, interdependent, and indivisible.

Human rights education is defined as the learning process that builds up the required knowledge, values, and proficiency of human rights of which the objective is to develop an acceptable human rights culture. This type of learning teaches students to examine their experiences from the human rights point of view enabling them to integrate these concepts into their values and decision-making. According to Amnesty International, human rights education is a way to empower people so that they can create skills and behaviour that would promote dignity and equality within the community, society, and all over the world.

Conclusion

Human rights education is an important aspect to bring the peace and harmony in society. Human rights education should be included at all levels and reframed time to time because inculcation of deep respect for human rights and fundamental freedoms are